

izlažu se odrednice takvih institucija, a prije svega glavne karakteristike i osnovne razlike u odnosu na klasične muzeje. Sugerira se njihova vrijednost i primjenjivost u odnosu na mogućnosti koje se nude na području Ravnih kotara.

Ova je knjiga vrijedno svjedočanstvo o tradicijskoj kulturi Ravnih kotara, no i o suvremenoj kulturnoj i ekonomskoj situaciji. Osobito je vrijedno to što su se rezultati istraživanja iskoristili u definiranju mogućnosti revitalizacije regije nakon stradanja u Domovinskom ratu te sveukupnoga kulturnog i ekonomskog razvoja.

Jadranka Grbić

Marijana Hameršak i Suzana Marjanić, ur. *Folkloristička čitanka*

Zagreb: AGM i Institut za etnologiju i folkloristiku, 2010., 562 str.

U pokušaju razaznavanja disciplinarnog naslijeđa, vođene prikazom protežnosti folkloristike te promišljanja potrebe nastale suočavanjem s pedagoškim iskorakom discipline iz ekskluzivno znanstvenoga okružja u okrilje akademske pouke, urednice zbornika radova *Folkloristička čitanka*, Marijana Hameršak i Suzana Marjanić, ovom knjigom priskrbile su hrvatskoj folkloristici ne samo propedeutičko pomagalo, već i mudar osvrt na burne obrate disciplinarnog sazrijevanja.

U tri cjeline – “Folklor(istika), što je to”, “Folkloristika i drugi”, “Folkloristika i mi” – predstavlja se niz autora – rodonačelničkim, programatskim, preglednim i problemskim tekstovima, crticama, pismima, javnim govorima, razgovorima koji su oblikovali prodigoznost folkloristike. Prvotan izbor nužno pada na “mitsko” romantičarsko ime folkloristike u očinskom praliku Jacoba Grimma, koji usustavljuje znanje pragermanskoga mitološkog zaleđa i otvara vrata komparativnom postupku studija mitologije, ili pak na pismo Williama J. Thomsa iz 1846. godine koje svoje mjesto u zbirci zaslužuje imenovanjem ukupnih aktivnosti “proučavanja starih navada, običaja, svetkovina, praznovjerja, balada, poslovića (...)” sintagmatskom složenicom *Folkl-lore* – “znanje naroda”. Slijedi tekst Romana Jakobsona i Pjotra Bogatirjova koji nude razlikovanje individualnoga govornog čina (*parole*), usporedivog s književnošću, i govorne konvencije zajednice sugovornika izrazive jezikom (*langue*) i odredive i kao folklor. Ernst Jones u radu “Psihoanaliza i folklor” pledira za psihoanalitički pristup folklorističkoj građi privodeći značenje folklornih pojava “pražicima” i “primitivnim impulsima”. “Bilješke o folkloru” Antonija Gramscija značenjski potencijal folklor iznalaze u njegovoj opozicijskoj naravi spram “službene konceptualizacije svijeta” u kojem folklor postaje protestna artikulacija interesa i prava različitih socijalnih grupa u

njihovu odnosu s dominantom konceptualizacijom svijeta i života. Ideje o društvenoj i kulturnoj kontekstualizaciji folklornog teksta, s naglašenom funkcionalnom racionalizacijom folklornih pojava u rasponu od zabavne, validacijske, obrazovne i normativne funkcije, koje kao unutarnji društveni korektiv djeluju u kulturnoj samostabilizaciji, iznosi William Bascom.

Alan Dundes folklorne pojave razmatra kroz jezične (teksturalne), strukturne (teksta) i kontekstualne odrednice. Na njih se naslanja rad Hermana Bausingera koji folklor određuje kao pojavu koja se može odrediti funkcijom u egzistenciji postojećega društvenog i kulturnog sustava. Dan Ben-Amos folklor konceptualizira i kao umjetnost i kao komunikacijski čin, događanje kojemu bit određuje kontekstualna narav pojavljivanja i proces izvedbe, dok Kiril Čistov nudi tumačenje komunikacijske prirode folklora pridajući usmenoj komunikaciji prirodnost te kontaktnost izvođača i publike nasuprot posredovanosti tehničke komunikacije. Trima tekstovima u ovoj cjelini zastupljeni su Ivan Lozica, Maja Bošković-Stulli i Dunja Rihtman Auguštin. Lozica predlaže bavljenje folklorom kroz metateorijsko problematiziranje osnovnoga pojmovnog aparata, teorijsko promišljanje metode istraživanja i klasifikacije, odnosno analize, te folklorističku praksu koja, počivajući na rasvjetljavanju prikupljačkoga konteksta, nudi unutarfolklorističko i izvanfolklorističko promišljanje novih konteksta folklornoga umjetničkog teksta. M. Bošković-Stulli razmatra kriterije definiranja folklora putem usmenosti te nudi razlikovne elemente spram književnosti, posebno se osvrćući na problem fiksiranja usmenoknjiževnih pojava u pisanom tekstu te problematičnu izmještenost folklora iz izvornih konteksta izvedbe. Rad Dunje Rihtman-Auguštin, u tumačenju novih konteksta upotrebe folklora, progovara o identitetnom čitanju folklornog sadržaja kao oblika druge egzistencije folklora.

Razmatanje pristupa folklornim sadržajima u radu Geralda E. Warshavera "O postmodernom folkloru" ogleda se u tezi o postmoderniziranju folklora kao kretanju od narodnog znanja – ili folklora u prvom stupnju, preko druge razine folklora (kao akademski proizvedenog znanja o folkloru) do treće razine folklora koji svoju prefabriciranu prirodu ostvaruje u upotrebi/potrošnji folklora kao robe, odnosno u terapijskim svojstvima upotrebe kao zadovoljenja stanja identitetnog samoispunjenja kreatora i konzumenta folklornih sadržaja.

Odnos naziva discipline i povijesti imenovanja predmeta discipline za Barbaru Kirshenblatt-Gimblett razlog je promišljanja promjene i polaganog nestanka discipline koja prati "nestajuću" sudbinu svoga predmeta, kao i traženja novog smjera za folkloristiku u intelektualnoj orijentaciji k budućnosti "izvan disciplinarnih podjela znanosti" (str. 234). Regina Benedix pak zagovara moć etnografije osjetilne percepcije – etnografije slušanja u odnosu na etnografiju

govorenja, a baveći se njihovim suodnosom, problematizira posebnost “novih osjetilnih iskustava” kao folklorističkih mamaca (str. 256).

Klasik američke folkloristike Alan Dundes u radu “Folkloristika u 21. stoljeću” iznalazi razloge umanjenoga društvenog i akademskog statusa folkloristike u teorijskom vrludanju i nesustavnosti teorijskog utemeljenja discipline, ali i u problemu amaterskog bavljenja folkloristikom, populističkog zadiranja u prikupljanje folklornih sadržaja. Kritikom učvršćenja disciplinarne jedinstvenosti, kao postavljanjem teorijskih i metodološki fiksnih granica, bavi se i Charles Briggs u tekstu “Discipliniranje folkloristike” promovirajući interdisciplinarno posuđivanje i dijalog, kao i okretanje “praksama vernakularnog teoretiziranja” te “teorijskom promišljanju vernakularnog” kao potentnoj strategiji u rješavanju krize discipline.

Cjelinom “Folkloristika i drugi” urednice zbornika nastavljaju niz polemičnih tekstova o povijesti transformacije folkloristike. Cjelina započinje radom Richarda M. koji problematizira sukob između filološki orijentirane folkloristike (komparativne mitologije sanskrtoloških temelja) i rane, etnografski utemeljene škole komparativne mitologije. Lauri Honko pak donosi priču o razvoju folkloristike od discipline koja traga za arhetipovima priče (u povijesno-zemljopisnom smislu), preko metodološke škole komparacije, potom analize žanra, odnosno strukturalističke analize, do kontekstualnih pristupa koncentriranih na izvedbu, komunikaciju i recepciju folklornih sadržaja i u konačnici ekologije tradicije (u kojoj folklor biva sagledan kroz društvene uloge, socioekonomske strukture i prirodnu okolinu svojeg pojavljivanja).

Na specifične i doskora nevidljive vernakularne folklorne svjetove upozoravaju John W. Roberts – s fokusom na raznolikost afroameričkog folkloru s obzirom na konceptualizaciju nositelja folklornih pojava, prije svega ideju naroda, odnosno Margaret Mills – s pokušajem uvođenja ideja feminističke teorije kao objasnidbene strategije folklornog stvaralaštva i kritike unutar folkloristike. U tekstualnom dijalogu Barbara Henkes i Richard Johnson pokušavaju iznjedriti dodirne točke između folkloristike, kulturalnih studija i društvene povijesti ukazujući na moguć i gotovo nužan put transformacije folkloristike, dok Peter Burke kroz razdoblja – sklada, sumnje i približavanja – kronologizira odnos dviju disciplina koje pregovaraju oko svojega upoviješćena predmeta.

Posljednja cjelina – “Folkloristika i mi” – donijet će tekstove hrvatskih autora koji svojim radovima ispisuju razvoj hrvatske folkloristike u odrazu svjetskih folklorističkih rasprava i njihove lokalne recepcije. Grozdana Marošević osmislila je genealošku i problemsku priču o hrvatskoj etnomuzikologiji u zagrljaju antropoloških, etnoloških i folklorističkih teorija. O pedesetogodišnjici Instituta za etnologiju i folkloristiku Ljiljana Marks i Ivan Lozica progovaraju tekstom

“Finitis decem lustris...”. Podjelom na tri razdoblja ustanovit će vremenske i paradigmatске zone unutar kojih se oblikuje intelektualna politika Instituta (od 1948. godine preko 1970-ih godina pa do 1990-ih) i izdvajaju protagonisti unutrašnjeg disciplinarnog rasta. Uokvirivanje ovog zbornika nudi tekst Lade Čale Feldman: “Znanost, prostor, vrijeme: obrisi (hrvatske) književne antropologije”, koji, udmljujući književnoteorijske i antropološke dodire, ne radi na umirenju strahova disciplinarnih čistunaca, već ih produbljuje u složenoj prikaz(b)i mišljenja o antropološkoj kulturi kao svojevrsnom književnotekstualnom obliku izražavanja, dok njezin parnjak imenovan “književnokritičkom praksom” postvaruje “kulturalizacijom teksta”. Omeđujući *Folklorističku čitanku* Jacobom Grimmom i Ladom Čale Feldman urednički je izbor tekstova podvukao razumijevanje folkloristike kao prakse spoznavanja kulture usmenosti koja svoj rast u stotinu sedamdesetak godina ostvaruje kretanjem od mitoloških i romantičkih samosaznavanja do razuzdane teorijske refleksije odnosa književne folkloristike, književne antropologije i književne kritike.

Sanja Potkonjak

Suzana Marjanić i Ines Prica, ur.: *Mitski zbornik*

Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku (Biblioteka Nova etnografija),
Hrvatsko etnološko društvo i Scarabeus-naklada, 2010., 574 str.

Mitski zbornik tematski je zbornik proizišao iz godišnjeg skupa Hrvatskoga etnološkog društva 2007. godine. Urednice Suzana Marjanić i Ines Prica okupile su 33 studije domaćih i stranih autorica i autora čiji se radovi bave istraživanjem mitova – od onih praslavenskih do postjugoslavenskih, od vještica u srednjovjekovnim spisima do suvremenih vila, od mitova koji uspostavljaju strukturu bogova u dalekoj indoeuropskoj prošlosti do konstrukcije nekih likova naše suvremenosti koji medijski zadobivaju mitske dimenzije, od mitologije rudarskoga podzemlja do astroloških rekonstrukcija, riječ je tu o kršćanskim mitovima, anarhističkim mitovima, ideološkim mitovima...

Istraživanja mitova sastavnim su dijelom znanosti etnologije, antropologije i folkloristike, upravo onih znanosti iz kojih je i došao impuls za ovim zbornikom. Taj je impuls s jedne strane uzrokovan potrebom *pregleda stanja* mitoloških istraživanja, a s druge strane *registriranjem tendencija* u suvremenim istraživanjima. U obama tim svojim zadacima ovaj zbornik ispunjava funkciju u svojoj preglednosti i heterogenosti, što ga čini prvim cjelovitim zbornikom o mitološkim istraživanjima u našoj znanstvenoj literaturi, a ironijski odmak urednica zbornika prema toj tvrd-